

ReGrowEU / Dezvoltarea cercetării de frontieră în teoriile creșterii și dezvoltării regionale prin prisma rezilienței: către o Uniune Europeană convergentă, echilibrată și sustenabilă / PN-III-P4-ID-PCCF-2016-0166

Contractor: Universitatea “Al. I. Cuza” University Iasi

Partener 1 – Academia de Studii Economice din Bucuresti

CENTRUL DE CERCETARI PENTRU PROGNOZA MACROECONOMICA SI REGIONALA (PROMAR)

Responsabil P1: Prof. Dr. Daniela-Luminita Constantin

RAPORT DE CERCETARE - SINTEZA

Etapa a 4-a

ianuarie – octombrie 2021

Cercetatori:

Prof.Dr. Daniela-Luminita Constantin, Prof. Dr. Zizi Goschin, Dr. Cristina Maria Serbanica, Dr. Raluca Andreea Ion, Dr. Raluca Ignat, Prof.Dr. Alina Georgiana Profiroiu, Prof.Dr. Elvira Nica, Prof.Dr. Adriana Elena Dardala, Conf.Dr. Irina Alina Popescu, Conf.Dr. Amalia Cristescu, Lect.Dr. Bogdan Ileanu, Asist. Dr. Roxana Briscariu, Asist.dr. Corina Cristiana Nastaca, MSc Cristina-Alexandra Mirica

Decembrie 2021

Activitatea de cercetare a echipei ASE Bucuresti in anul 2021 s-a desfasurat in stransa legatura cu obiectivele celei de-a patra etape – finale - a proiectului (ianuarie – octombrie 2021), axata pe analiza capacitatii de reziliență, in legatura cu contributia rezilientei la convergenta regionala si raspunsurile din partea populatiei si a expertilor din aceasta perspectiva, urmată de propuneri de politici adecvate.

In acest sens, membrii echipei s-au implicat in două studii de mare anvergură, și anume: 1. analiza convergenței economice în UE la nivelul NUTS2 cu luarea în considerare a influenței capacității de reziliență; 2. analiza percepției factorilor de decizie cu privire la șocuri, factori de stress și capacitatea de reziliență a regiunilor din România (studiu calitativ pe bază de interviu). Studiul calitativ a fost urmat de organizarea unui focus group pentru prezentarea și discutarea rezultatelor interviurilor. Ulterior, rezultatele întregii cercetări au fost comunicate în cadrul unei dezbateri publice.

Totodata, au fost create sinergii cu cercetarile intreprinse de celelalte doua echipe, in directia abordarilor metodologice (cu echipa UAIC) si guvernantei, institutiilor (cu echipa UBB).

Activitatea de diseminare pe parcursul anului 2021 a constat in elaborarea a 13 articole ISI (8 publicate si 5 în curs de evaluare – inclusiv în reviste din Q1 si Q2), 5 articole BDI (4 publicate si 1 în curs de evaluare) si 11 prezentari la conferințe internaționale de prestigiu (de exemplu, World Congress of the Regional Science Association International). De asemenea, membrii echipei se numără printre co-autorii monografiei în care se prezintă rezultatele proiectului, publicată de Editura UAIC Iași și cei ai “Atlasului European al Rezilienței” – de asemenea un livrabil din cadrul proiectului publicat tot de Editura UAIC Iași.

1. Analiza convergenței economice în UE la nivel NUTS 2: influența capacității de reziliență

Problematika convergenței economice ocupă încă un loc important în cadrul politicilor regionale ale UE, deoarece promovarea creșterii regionale și reducerea disparităților rămân în continuare printre obiectivele cheie. Subiectul convergenței economice este crucial, având în vedere decalajele economice persistente existente atât între țările membre, cât și în interiorul fiecărei țări, indiferent de nivelul de dezvoltare.

Definirea convergenței. Cunoașterea decalajelor existente la un moment dat, precum și a tendințelor lor de evoluție în timp, joacă un rol important în elaborarea, implementarea și monitorizarea politicilor regionale. Definirea convergenței pornește de la diferențele existente între țări/regiuni privind nivelul de dezvoltare atins și perspectivele de reducere a decalajelor pe un orizont de timp specificat. Studiul convergenței contribuie la înțelegerea modului în care acționează diferiți factori de influență care concură la reducerea disparităților teritoriale.

În literatura de specialitatea se evidențiază trei *forme ale convergenței*:

1. convergența **reală** se referă la atenuarea decalajelor de dezvoltare privind economia reală;
2. convergența **nominală** vizează domeniul monetar, indicând progresele realizate în asigurarea stabilității economice și adoptarea monedei unice;
3. convergența **instituțională** evidențiază implementarea aceluiași structuri organizaționale de către țările incluse într-o organizație internațională.

În cercetarea noastră ne-am referit exclusiv la convergența reală (sau convergența economică), care poate fi studiată pe baza evoluției unor indicatori economici cum sunt PIB per capita sau productivitatea.

Principalele concluzii

- Rezultatele analizei noastre oferă suport empiric pentru divergența între regiunile NUTS2 ale UE în evoluția PIB / capita pe termen lung, după criza economică din 2007-2008. Descoperirile noastre arată că dezvoltarea regională în UE se află pe un trend sistematic de divergență. O varietate de factori au influențat acest proces, diferențele în capacitatea de reziliență a regiunilor jucând un rol important.
- Reziliența regională, măsurată printr-un indice compozit al capacității de reziliență, a influențat în direcția adâncirii decalajelor de dezvoltare dintre regiunile UE. În prezența variabilei „indicele capacității de reziliență”, viteza cu care se desfășoară procesul divergenței regionale crește de la 0.125% la 0.151% pe an. Deși procesul de divergență este destul de lent, trendul de amplificare a inegalităților de dezvoltare regională este persistent și semnificativ.
- Am utilizat în analiza empirică metodele tradiționale de convergență beta, atât în abordarea clasică, cât și în modelele de regresie spațială. Rezultatele au indicat faptul că pentru setul nostru de date există dependență spațială semnificativă între regiunile NUTS2 din UE și modelele spațiale sunt categoric superioare modelelor de regresie clasică. Sunt confirmate astfel interacțiunile dintre regiunile învecinate, dezvoltarea economică a unei regiuni depinzând semnificativ de nivelul de dezvoltare din zona geografică înconjurătoare.

Direcții de cercetare în viitor. Cercetări suplimentare ar putea să introducă și alte variabile de control în modelele de convergență condiționată, pentru a testa robustețea rezultatelor. De asemenea, extinderea intervalului de timp al analizei, pe măsură ce vor fi disponibile noi date statistice, ar trebui să arunce mai multă lumină asupra dezechilibrelor dezvoltării economice teritoriale din UE. Va fi util să se verifice soliditatea acestor rezultate și să se evalueze noile tendințe în convergența regională în UE atunci când efectele crizei economice induse de COVID-19 vor fi depășite și se va realiza o recuperare completă a declinului economic generat de noua criză. Momentan nu sunt disponibile date statistice oficiale pentru evoluția PIB regional în timpul pandemiei.

Politica economică regională. Prezența disparităților regionale între regiunile Uniunii Europene, amplificate de criza financiară globală, precum și de actuala criză indusă de pandemie, impune noi politici regionale care pot promova creșterea economică și atenuarea inegalităților regionale. Obiectivul de a ajuta regiunile mai puțin dezvoltate și de a sprijini cooperarea teritorială a inspirat politica de coeziune a UE. Pe lângă politicile generale ale UE vizând creșterea economică, varietatea problemelor și provocărilor cu care se confruntă economiile regionale impune măsuri și

instrumente politice specifice pentru promovarea creșterii economice a tuturor regiunilor și reducerea disparităților pe termen scurt și lung, iar guvernarea locală eficientă este esențială în acest proces. Trebuie întreprinse acțiuni și măsuri extinse atât la nivel național, dar mai ales la nivel regional, pentru a evita recuperarea inegală și instabilă după crize. Dezvoltarea teritorială echilibrată necesită o înțelegere corectă și o contracarare fermă a punctelor slabe locale specifice responsabile pentru căderea mai profundă și recuperarea mai lentă a unor regiuni. Atenuarea inegalităților și inversarea procesului actual de divergență depind de identificarea de noi resurse locale ale economiei, eliminarea dezechilibrelor, contracararea factorilor negativi și îmbunătățirea rezilienței regionale.

2. Percepția factorilor de decizie cu privire la șocuri, factori de stres și capacitatea de reziliență a regiunilor din România

Aspecte metodologice

Scop: Cercetarea calitativă a vizat analiza percepției factorilor de decizie din România cu privire la modul în care regiunile din România au experimentat diverse situații dificile, le-au depășit și și-au manifestat reziliența. În accepțiunea studiului, reziliența este înțeleasă ca abilitate de a anticipa, rezista, redresa, răspunde și a se transforma urmare a unor șocuri sau factori de stres. Șocurile sunt evenimente externe abrupte, cu impact negativ substanțial pe termen scurt (de ex., cutremure, inundații, secetă, epidemii, crize economice etc.), în timp ce factorii de stres cresc vulnerabilitatea pe termen lung (de ex., scădere demografică, schimbări climatice, sărăcie cronică etc.). Studiul a vizat mai multe tipuri de perturbări și forme de reziliență, la nivel economic, social și ecologic (de mediu).

Culegerea datelor: Datele au fost colectate în perioada martie – aprilie 2021 de către echipa de cercetători de la Academia de Studii Economice București. Participarea în cadrul studiului a fost voluntară, datele colectate fiind confidențiale și anonime, nefiind posibilă identificarea niciunui respondent.

Culegerea datelor s-a realizat pe baza interviurilor de profunzime cu factori de decizie, autorități publice de la nivel central, regional și local, funcționari publici din aparatul de lucru al unităților administrativ teritoriale, angajați ai Agențiilor de Dezvoltare Regională din România ș.a.

Ghidul de interviu a avut la bază șapte întrebări deschise și o întrebare închisă, care au vizat identificarea percepției respondenților cu privire la:

- Șocurile reprezentative și factorii de stres cu care regiunile s-au confruntat în ultimii 15-20 ani;
- Factorii care au influențat răspunsul la șocuri și au contribuit la refacere;
- Capacitatea de reziliență, respectiv existența unor strategii, planuri, structuri instituționale, forme de dialog cu stakeholderii și resurse dedicate pentru răspunsul la situații neprevăzute;
- Măsurile naționale, regionale și locale care pot fi operaționalizate pentru a crește capacitatea de reziliență a regiunilor din România.

Rezultate

Prezentul studiu a scos în evidență percepția factorilor de decizie cu privire la șocuri, factori de stres și capacitatea de reziliență a regiunilor din România. Concluziile studiului pot fi sintetizate după cum urmează:

- Pentru perioada analizată, crizele economice, criza pandemică și diversele tipuri de dezastre naturale sunt identificate ca fiind principalele șocuri resimțite la nivelul regiunilor din România. Aceștia li se adaugă o serie de factori de stres cu acțiune mai lentă, dar la fel de puternică și persistentă în timp, precum fenomenul de dezindustrializare și valurile de emigrație.
- Șocurile socio-economice sunt evidențiate de toți participanții la studiu, în timp ce șocurile de mediu sunt puternic localizate (n.b. fiind puternic influențate de caracteristicile geo-fizice), ceea ce reclama nevoia unor măsuri diferențiate de intervenție.
- Respondenții evidențiază în mod coerent efectele (interdependente) ale șocurilor menționate și factorii care au condus la depășirea lor, dar în special pentru evenimentele relativ punctuale (de ex. inundațiile din anul xxx, criza economică din xxx). Pentru celelalte evenimente care au o desfășurare mai lentă – de exemplu valurile de emigrație – opiniile respondenților converg în favoarea ideii că efectele nu au fost abordate direct și coerent la nivel de politici și strategii naționale: *"Problema nu a fost rezolvată"*.
- Sunt identificabile strategii și planuri, structuri, resurse dedicate – dar acestea vizează cu deosebire situațiile neprevăzute de tipul dezastrelor naturale și mai puțin șocurile economice și sociale. Sistemul Național de Management al Situațiilor de Urgență și structurile teritoriale ale acestuia sunt reperate de către majoritatea respondenților ca având rol central în asigurarea rezilienței. Consultarea stakeholderilor este definită mai mult în raport cu obligațiile legale și mai puțin în legătură cu nevoia de implicare reală în creșterea capacității de reziliență.
- Investițiile în infrastructură, energie și gaze, sănătate, echipamente de intervenție realizate din fonduri europene sunt principalele măsuri de creștere a capacității de reziliență identificate de respondenți. În același timp însă, creșterea simțului civic și a democrației participative sunt considerate condiții sine-qua-non ale rezilienței, așa cum se arată și în citatul de mai jos, care sintetizează în mod comprehensiv obiectivele unui sistem integrat de răspuns la șocuri și factori de stres.

3. Focus Group-ul organizat cu participarea policy makers – reprezentanți ai instituțiilor implicate în elaborarea și implementarea politicii regionale în România

Focus group-ul a avut loc în data de **13 mai 2021, ora 11:00** și au participat atât membri ai echipei ASE din cadrul proiectului ReGrowEU cât și reprezentanți ai instituțiilor implicate în elaborarea și implementarea politicii regionale în România – de la nivelul regiunilor de dezvoltare (ex.: directori din cadrul ADR – București-Ilfov, ADR – Sud-Est, ADR – Sud-Vest), județelor (ex.: director-CJ Maramureș), municipiilor (ex.: consilier – Primăria Mun. Caracal) și comunelor (ex.: primar, comuna Tazlău, jud. Neamț) care anterior au fost intervievați utilizând ghidul de interviu conceput de echipa ASE pentru policy makers (în total, 24 de interviuri – 3 decidenți de la nivelul național și 21 de la nivelul local

(regiuni de dezvoltare, judete, municipii, orase, commune), din toate cele 8 regiuni de dezvoltare ale Romaniei).

In prima parte a focus group-ului au fost prezentate rezultatele interviurilor, structurate pe: socuri, factori de stres cu care s-au confruntat unitatatile teritoriale (din perspectiva evenimentelor relevante si cea a efectelor), factorii care au influentat raspunsul la criza pandemica si care au contribuit la refacere, riscurile asociate unei serii de socuri si factori de stres in viitor, capacitatea de rezilienta prin prisma strategiilor, planurilor, structurilor specializate de raspuns la situatii neprevazute, resurse dedicate, implicarea grupurilor locale etc.

Concluziile au evidentiat ca:

- Percepția cu privire la șocuri este relativ omogenă, dar percepția cu privire la măsurile de creștere a rezilienței este eterogenă.
- Șocurile au și efecte pozitive: de ex., pandemie – digitalizare; emigrare – schimbare mentalități, investiții în țară; sărăcie – fonduri de coeziune mai mari.
- Șocurile socio-economice sunt omniprezente, cele de mediu sunt puternic localizate.
- Sunt identificabile strategii și planuri, structuri, resurse dedicate – dar acestea vizează cu deosebire dezastrele naturale (și obligațiile legale), mai puțin șocurile economice și sociale.
- Consultarea și implicarea stakeholderilor este mai puțin formalizată la nivel local (vs. nivel național).
- Investițiile în infrastructură, energie și gaze, sănătate, echipamente de intervenție – din fonduri europene – sunt principalele măsuri de creștere a capacității de reziliență identificate. Creșterea simțului civic și a democrației participative sunt considerate condiții sine-qua-non ale rezilienței!

Discutiile care au urmat au detaliat, cu exemple specifice, concluziile rezultate si au accentuat rolul pe care trebuie sa il aiba, pentru structurile institutionale la diferite niveluri, comunicarea, consultarea, coordonarea si simplificarea procedurilor in vederea sporirii capacitatii de rezilienta.

4. Capacitatea de reziliență a regiunilor României – Raport privind Dezbateră Publică

Dezbateră publică a avut loc in ziua de 20 mai 2021, ora 11:00, fiind inclusa in planul de activitati corespunzătoare celei de-a 4-a etape a proiectului ReGrowEU (2021). Pe langa membri ai echipei ASE a proiectului, au participat cadre didactice, studenti si cercetatori din Bucuresti si din alte orase ale Romaniei, precum si experti din zona “policy makers”.

In prima parte a intalnirii au fost expuse rezultatele obtinute recent in cadrul proiectului, si anume:

- Capacitatea de rezilienta a regiunilor Romaniei, socuri, factori de stress (conf.dr. Cristina Serbanica)
- Infiintarea de firme noi in perioade de incertitudine – O analiza regionala in Romania anulului 2020 (conf.dr. Alina Irina Popescu).

Dezbaterile s-au concentrat asupra efectelor negative ale pandemiei COVID-19 asupra dezvoltării regionale, dar au adus in discutie si anumite efecte pozitive (“blessing in disguise”), cum ar fi intensificarea procesului de digitalizare, a tranzitiei verzi, intensificarea preocuparilor pentru sprijinirea grupurilor dezavantajate ale populatiei etc.

In acelasi timp, au fost dezbatute conditiile pentru un Plan National de Redresare si Rezilienta de succes, nu numai in ceea ce priveste continutul acestuia in raport cu cerintele Comisiei Europene, cat si efectele asteptate la nivelul economiei si cel al populatiei regiunilor României.

Au fost evidentiata si o serie de preocupari ce trebuie sa stea in fata cercetarii, dar si a furnizorilor de date pentru ca aspectele privind rezilienta regionala sa poata fi incorporate in mod corespunzator in procesul de luare a deciziilor in noul ciclu financiar al Uniunii Europene.